Bidrag till kännedomen om svenska Coleoptera. 2.

Av

STIG LUNDBERG.

Agonum Mannerheimi Dej. På den lokal vid Överkalix, där *Pytho kolvensis* Sahlb. påträffats allmänt (se Ent. Tidskr. 1955, sid. 166), en med vindfällen rikt bemängd, gammal granurskog (fig. 1), nu avsatt som reservat av Kungl. Domänstyrelsen, har jag letat ganska intensivt efter denna sällsynta jordlöpare. Först den 21 augusti 1956 lyckades jag, f. ö. i sällskap med Thure Palm, finna den i 1 ex. Detta befann sig under barken på ett grovt vindfälle av gran i ett tätt och fuktigt parti av granskogen, dvs. i samma miljö, som arten påträffas i Finland, där den ej är ovanlig. Vid genomgång av min samling av obestämda djur upptäckte jag ytterligare ett ex., vilket jag tagit redan den 3 september 1953, likaså under barken på en vindfälld gran, ca 2 km från det nuvarande reservatet. Genom sållning av bark från en liggande torrgran fick jag den 29 september 1956 ett 3:e ex.

Agathidium discoideum Er. 1 ex. av denna art, tidigare endast känd i 3 ex. från norra Sverige, påträffades den 18 augusti 1956 på en björkstubbe i ganska tät tallskog ca 4 mil N Kalix, där den satt på en gul slemsvamp, troligen trollsmör (*Fuligo septica*).

Dermestes palmi Sjöb. Denna art har visat sig vara bunden till stockmyran (*Camponotus herculeanus* L.) och förekommer i Kalix- och Överkalixtrakten sällsynt i gångarna av denna myra. Har man funnit en stubbe med arten, kan man dock få tag på ett ansenligt antal. Således togs ej mindre än ett 20-tal exemplar den 12–20 september 1956 vid sållning av innanmätet av en murken ca 4 m hög tallstubbe (se fig. 2 a), som kluvits av vedhuggare. Exemplaren höll till i gnagmjölet efter stockmyror i utkanten av gångarna åtminstone upp till 2 m höjd. Den 16 september togs även 1 puppa samt larvskinn. 5 exemplar höggs fram ur en aspstubbe den 9 september, 4 i gångar tillsammans med stockmyror och *Bius thoracicus* F., det 5:e under barken. 1 ex. togs den 12 september under barken på en grov torrasp utanför ett stockmyrhål. Redan den 3 maj 1953 fann jag ett exemplar på en björkstubbe. Den 13 oktober 1957 tog Åke Jakobsson 1 ex. under barken på en av stockmyror angripen tall, ur vilken jag den 27 oktober lyckades hugga fram ytterligare 1 ex. Då skalbaggarna ligger helt orörliga, när de oroas, förbigås de lätt. Arten tycks föredraga solexponerade lägen.

Fig. 1. Grova vindfällen av gran. Tillhåll för bl. a. *Agonum Mannerheimi* Dej. och *Pytho kolvensis* Sahlb. Överkalixtrakten. Foto: förf.

Calitys scabra Thunb. Larver och imagines påträffades den 24 augusti 1956 i och på en vit resupinat ticka på undersidan av ett grovt vindfälle av tall mitt ute på en kalhuggen tallhed, ca 3 mil NO Kalix. Några av de största larverna, som togs hem, kläcktes ca 1 år senare, och utvecklingen synes i Norrbotten vara 3-årig. På tickan satt f. ö. även flera ex. av *Ennearthon laricinum* Mell. och *cornutum* Gyll.

Cryptophagus Lysholmi Munst. Tillsammans med *Dermestes palmi* förekommer ofta *Cryptophagus*-arter. I *D. palmi*-tallstubben påträffades sålunda några ex. av *confusus* Bruce, medan sållningen av gnagmjölet i *palmi*-aspstubben förutom de 4 *Dermestes*-ex. och några *Bius thoracius* F. även gav 2 ex. av den sällsynta *Cryptophagus Lysholmi* Munst. samt 1 ex. *badius* Sturm och 1 ex. *dentatus* Hbst.

Den 30 oktober 1957 bröt jag loss en träflisa från en grov, ca 2 m hög, murken tallstubbe 3 mil N Morjärv och upptäckte därvid en mörk, nästan svart *Cryptophagus*. Stubben stod i tät tallskog och splinten var genomäten av *Eremotes ater* L. och uppluckrad av fläckröta. *Cryptophagus*-exemplaret låg i en springa mellan splinten och den hårda kärnan, vilken inåt var helt sönderäten av stockmyror. Jag skickade exemplaret till Nils Bruce, vilken meddelade, att det var *Cryptophagus Lysholmi* Munst. Den 13 november sållade jag en del av ytterhöljet, vilket gav ytterligare 4 *Lysholmi* och den 26 november erhölls ett dött exemplar. Innanmätet av stubben gav däremot ingenting. Den 20 november tog jag ett sållprov från några liknande stubbar ca 4 mil NO om lokalen och fick även där 1 ex. Dessa stubbar saknade angrepp av stockmyror men hade samma lösa, av fläckröta uppmjukade splint med gamla angrepp av troligen *Buprestis*

haemorrhoidalis Hbst och *Leptura inexspectata* Janss. & Sjöb. Det är tydligt, att arten ej är bunden till stockmyror utan håller till i gnagmjöl efter diverse insekter och av allt att döma framför allt i tallstubbar. Samtliga de 9 ex., som jag hittills funnit, är olika i form och färg (från ljusbruna till nästan svarta) och tydligen varierar arten betydligt mer än flertalet andra *Cryptophagus*-arter.

Bothrideres contractus F. Vid sållningen den 26 november av *Lysholmi*-stubben erhölls två bakkroppar av *Bothrideres contractus* F., en art, som under de senaste åren, mig veterligt, endast tagits på Gotska Sandön.

Liesthes seminigra Gyll. Ett flertal ex. togs vid Hornsö, Småland, i slutet av juni 1956 i sprickor av en liggande, delvis murken, brandskadad bokstam, som f. ö. uppvisade gamla angrepp av *Melasis buprestoides* L. Den 28 september 1956 påträffades 1 ex. inuti rotpartiet av en murken björkstubbe med stockmyror vid Överkalix och ännu 1 ex. togs den 29 september 1957 ca 3 mil N Kalix inuti en aspstubbe, även den bebodd av stockmyror.

Dorcatoma robusta A. Strand. Arten förekommer allmänt i Kalix–Överkalixtrakten i fnösketickan (*Polyporus fomentarius*) på björkstubbar. Några tickor, som togs hem i september 1956, förvarades i det fria till den 30 oktober, då de fördes in i rumsvärme. De första exemplaren kläcktes den 29 december och därefter kröp exemplar ut ur tickorna till omkring den 1 februari 1957. I juli 1956 tog jag några fnösketickor med *Dorcatoma*-larver på bokstubbar vid Hornsö i Småland. Även dessa tickor togs in i rumsvärme den 30 oktober. Den 4 januari 1957 kläcktes 1 ex. av *Dorcatoma* och därefter ytterligare ett 50-tal. Då jag ej själv kunde klara bestämningen, skickade jag några ex. till Thure Palm, vilken meddelade, att det var fråga om dvärgexemplar av *robusta*. Flertalet ex. var endast ungefär hälften så stora som normal *robusta*. Arten är tidigare ej tagen söder om Hälsingland.

Salpingus bimaculatus Gyll. På tallheden med *Calitys scabra* finns enstaka mycket gamla delvis döende tallar, angripna av bl. a. *Dicerca moesta* F. (se Ent. tidskr. 1957, sid. 181) och *Nothorrhina muricata* Dalm. Den 14 och 18 oktober 1956 sållade jag ytbarken från några av dessa tallar och resultatet blev, förutom bl. a. *Cryptophagus dorsalis* Sahlb. och *Dromius marginellus* F., sammanlagt 6 ex. av *Salpingus bimaculatus* Gyll. 1 ex. som hittades, innan det hamnade i sållet, satt under en barkflaga ca 1 m högt. Tydligen övervintrar arten, liksom *Salpingus castaneus* Panz., på detta sätt. Den tycks dock vara mycket sällsynt, då vi förgäves sökt den 1957.

Pseudocistela ceramboides L. Vid sållning av innanmätet till en grov, döende, ensamstående tall ca 3 mil N Kalix påträffades den 20 september 1957 bl. a. några heteromerlarver, vilka jag med tanke på trädslaget, förmodade vara *Hymenorus Doublieri* Muls. Larverna höll till i gnagmjölet efter stockmyror, och i övrigt var tallen starkt

Fig. 2 a. Tallstubbe med starka angrepp av stockmyror (*Camponotus herculeanus* L.), i vilkas gångar bl. a. ett 20-tal ex. av *Dermestes palmi* Sjöb. påträffades. 3 mil N Kalix. 20/9 1956. — b. Kluven tallstubbe, innehållande bl. a. larver av *Pseudocistela ceramboides* L. 3 mil N Kalix. 12/10 1957. Foto: förf.

angripen av *Dicerca moesta* F., av vilken påträffades ett flertal larver och gamla flyghål. Den 12 oktober sållade jag en ca 1,5 m hög tallstubbe (se fig. 2 b), ca 1 km ifrån den ovannämnda tallen, även denna med starka angrepp av stockmyror. Ett flertal ex. av samma heteromerlarv i åtminstone 3 storlekar påträffades även där i gnagmjölet, men dessutom lyckades jag få tag på imagofragment, vilka visade att det i stället för *Hymenorus Doublieri* var fråga om den i södra och mellersta Sverige ej ovanliga *Pseudocistela ceramboides* L., vars nordgräns sålunda flyttades från Dalarna–Hälsingland upp till Norrbotten. Mest anmärkningsvärt är emellertid att arten tidigare såväl i Sverige som i utlandet är känd såsom utpräglad lövskogsart. Sålunda har jag själv tagit den i en almstubbe och enligt C. H. Lindroth (Svensk Insektfauna, Heteromera, sid. 49) påträffas skalbaggen »på buskar och lövträd, sällan i blommor; larven i gamla stammar och stubbar av ek och al, även björk, utomlands kastanj». Såväl larverna som imagofragmenten har kontrollerats av Thure Palm, vilken f. ö. i Småland påträffat en liten larv i en sågspånshög utan att då tänka på *Pseudocistela*. Arten tycks dock även i Norrbotten förekomma i lövträd, eftersom jag den 29 september fann täckvingar av 1 ex. i en asp-

stubbe, även denna med stockmyror. I samma stubbe erhölls f. ö. några exemplar av *Thiasophila Wockei* I.W. Schn., vilken jag även tagit i björkstubbar med stockmyror. I gnagmjölet från ovannämnda *Dicerca moesta*-tall fanns även 1 ex. av *Neuraphes minutus* Chaud. samt några *Cryptophagus badius* Sturm.

Leioderus Kollari Redtb. har ju visat sig vara relativt allmän i vissa delar av Mälardalen, men trots detta är imagofynden i det fria få. Det kan därför vara av visst intresse, att 3 ex. den 28 juni 1956 togs sittande på en nedfallen färsk lönngren, tydligen i färd med äggläggning, vid Strömsholm, Västmanland. Samma dag fann Jan Höjer f. ö. på samma lokal några ex., vilka dock ännu lågo kvar i puppkamrarna, i grenarna till en stormfälld lönn.

Monochamus Rosenmülleri Cederhj. förekommer allmänt i äldre granskogar runt Överkalix. Den kläcks normalt något senare än *Monochamus sutor* L. och påträffas från slutet av juni till början av september sittande på granstockar. Arten tycks uteslutande utvecklas i granstammar, framför allt grova sådana, och angreppen skiljes lätt från *sutor*'s på storleken av larvgångar, gnagmjöl och utgångshål. En puppa, som hemfördes den 13 juni 1956, kläcktes den 19 juni och den 24 juni höggs ur samma stock fram ytterligare 3 imagines och 4 puppor, vilka kläcktes några dagar senare. *Monochamus sutor* L. utvecklas i såväl gran som tall, medan den tredje svenska arten, *galloprovincialis* v. *pistor* Germ., tycks vara bunden till tallskog. Sålunda är den vanlig på tallhedarna runt Överkalix–Kalix.

Choragus Horni Wolfrum. Den 7 juni 1957 passerade jag den lokal norr om Tranås, där jag 1956 fann några ex. av denna art (Ent. tidskr. 1957, sid. 178). Jag letade reda på några torra, till synes lämpliga sälggrenar, som hemfördes till Kalix, och ur dessa kläcktes några ex. *Choragus Horni* omkring den 20 juni. Innan de avlivades studerade jag exemplaren bl. a. med hänsyn till den förmodade hoppförmågan. Det visade sig, att om man petade på dem, sökte de endast krypa undan. Fortsatte man emellertid att irritera dem, tog de med hjälp av bakbenen små språng på ca 3 cm. Uppgiften om att denna art kan hoppa är således riktig.

Charphoborus rossicus Sem. Länge hade jag sökt denna typiskt norrländska lavgranart, innan jag den 15 februari 1957 av en slump fann den ca 4 mil N Överkalix. Då jag undersökte en 8,5 m hög torrgran (vid roten 12 cm i diameter) på jakt efter *Polygraphus subopacus* Thoms. åt Statens Skogsforskningsinstitut, fann jag helt plötsligt 1 ex. av *Charphoborus rossicus*. Jag fällde granen, kapade upp den i trissor samt förde hem dessa för noggrannare genomgång. Granen stod i ett bäckdrag i tät, delvis försumpad granskog och var helt torr, svagt lavbehängd. 2,8 m av nedersta delen sändes till Skogsforskningsinstitutet, medan återstoden upp till 8 m noga undersöktes. Före avsändandet konstaterades enstaka ex. av *Charphoborus* 1 m från

roten och uppåt, flera *Polygraphus subopacus*, några *Xylechinus pilosus* Ratzb., *Semanotus undatus* L. (larver och imagines) samt enstaka *Pityophthorus micrographus* L. Från 2,8 m upp till toppen påträffades ej mindre än 230 *Charphoborus rossicus* och flertalet (ca 200) fanns mellan 4,6 m och 6,7 m från roten räknat. De sista 1,5 m gav endast 5 ex. och där dominerade i stället *Pityophthorus micrographus* L. *Charphoborus* höll framför allt till i partier av barken, som var helt orörda av *Polygraphus* och verkade vara lika primär som denna. 2 imagines samt några larver av *Lado Jelskyi* Wank. fanns på ca 5 m höjd, där *Charphoborus* var talrikast.

För hjälp med några bestämningar vill jag framföra ett varmt tack till jägmästaren, fil. dr Thure Palm, läroverksadjunkten Einar Klefbeck samt tullkontrollören Nils Bruce.
